

Hilabeteen izenen batasuna

EUSKALTZAINDIKOEN ARTEAN ENKUESTA

Ilen izenak bateratzeko, Euskaltzaindiko en artean enkuesta

Jorraileko batzarrean, andereño talde batek eskatuta, egutegien desberdintasuna ikusita ta beste arrazoi askogaitik hemen ere batasun bat beharrezko dala konturatuaz, besterik ez bada ere, konbenzionalki (beste hizkuntzetan ere il batzuek konbenzionalak badira) erabaki bat hartu beharrean gaudela eskatzen nuen. Hortarako, hiru gauza aipatzen nituen: oinarritzat Villasanteren lana hartzea (Ikus Euskera VII 1962, 328-334 orrialdeak); Euskal Idazkaritzako zerrenda, besterik ez bada, bat hartu. Hau enkuesta bezela era hontara egin dut. Mesedez, datorren batzarrerako bagilerako, garagarrilerako, errearorako erantzunak Euskaltzaindira bidali, sistematizatzeko.

Urtarrila	Onartzen duzu? Ez baduzu, zein uste duzu dala bateratuena, zergatik?
Otsaila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Epaila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Jorrraila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Maiatza	Onartzen duzu? Ez baduzu...

Garagarrila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Uztaila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Agorrila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Iraila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Urrila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Hazila	Onartzen duzu? Ez baduzu...
Abendua	Onartzen duzu? Ez baduzu...

J. L. Lizundia

EUSKALTZAINDIK ESKATURIKO TXOSTENA, A. VILLASANTEK EGINA

Aztertu ditut Lizundia jaunak gai oni buruz bialdu zizkidan txostenak. Ogei dira guztira. Izenik gehienetan bat datoz iritziak. Orrek esan nahi du batasuna ia egina dugula. Ba dira, alere, korapilo batzuk. «Junio» eta «setiembre»-ren izenak dira, ene ustez, erabakitzen txarrenak.

Aztertu ditudan iritzieta azaltzen dira, iñoiz, kriterio batzuk auzi au garbitzeko balio behar ez luketenak, nere iritzian behintzat. Zenbaitek, esate baterako, ara zer dion: autatzen diren izen guztiek «ila» bukaera euki behar dutela. Zer dela ta? Guk zabalduenak, Euskalerrian sustraituenak aukeratu behar ditugu, itzaren bukaera nolana hikoia izanik ere. Au da behintzat nere aburua.

Beste batek dio «Loreila» izenak, «Maiatzak» baiño poesi usai gehiago duela. Baiña poesiak zer du zer ikusi arazo ontan? Gainera, bi izen oietatik zeiniek duen poesi usai gehiago erabakitzen ere ez giñake bat etorriko.

«Garagarrila» izena onartzeko, oztopo bat aipatzen dute beste batzuek: izen hori Bizkaian «julio» izendatzeko erabiltzen dela. Oztopo au kontuan eukitzekoa da, noski, baiña ez dut uste arrazoi onek, beste gabe, izen au zokoratzeko aña indar duenik. Beste ainbeste gertatzen baita beste izen batzuekin ere. «Urria», «Agorrila» ta abar, toki batzuetan il bat eta beste batzuetan beste bat izendatzeko erabiltzen baitira.

«Abendu» itza ez artzeko ere, ara zer arrazoi ateratzen duten bik: Elizak ba duela Liturgi-garai bat «Adventus» deritzaiona, eta hori adierazteko guztiz egoki letorke «abendu» itza. Beraz, nahaspilla sor ez dedin, «diciembre» esateko beste itz bat artu behar da. Baiña arrazoi orrek balio ote du? Nere ustez ez. Hori izango litzake errian sustraituta dagoen itz bat eta sentidu bat baztertzea, beste sentidu berri bati leku uzteagatik. Gu ez gera nor hori egiteko. Erri izkerari zor zaion lotsak debekatzen du hori. «Diciembre» esateko, «Abendua» baldin bada itzik zabalduena eta sustraituena, orduan bego zutik itz au eta adierazpen au. Gero ikusiko dugu nola esan behar den «Adviento». Orixek «Etor-Aro» deitzen dio. «Adventua» ere esan diteke beharbada, jatorrizko itza ahalik eta gutiena aldatuz. «Abendua» eta «Adventua» biak jatorri beretik etorriko lirake, baiña lehenbizikoa erri bidez sartu zan euskeran eta bere adierazpena finkatua dauka: utz dezagun, bada, dagoen ortan. Bigarrena guk orain latiñetik zuzen zuzenean artzen dugu eta aldatu gabe sartzten dugu euskeran sentidu berezi bat adierazteko. Orrelako formazioak erruz ikusten ditugu gure inguruko erderetan. Bi eratako itzak, alegia, iturri beretik moldatuak, baiña bata erri bidez eta bestea ikasien bidez izkuntzan sartua; eta itz oen itxura, sentidua eta enolegua ez da bat ere berdiña izaten. Orra bikote batzuk, gartzelaniatik artuak: obrar/ operar, hacedor/ factor, hechura/ factura, seña/ signo, entrañar/ internar, maleza/ malicia, derecho/ directo, nocherniego/ nocturno, abertura/ apertura; ta abar. Bikote bakoitzeko lehen itza, erri bidez sartua da izkuntzan eta Fonetika legeen araura aldatua;

bigarrena, berriz, ikasien bidez latīñetik zuzen artua eta ahalik eta gutiena aldatua. Gure inguruko erderetan orrelako formazio asko daude, eta gu ere iñoiz orrelakoen beharrean gertatzen gera, batez ere jakintza eta kultura gaiak adierazi behar direnean.

Nolanahi ere, duda gaztiak eta zalantza guztiak uxatzea ez da erreza izango. Batasun konbenzional bat behar dugu, eta hori batek erabaki behar du —Euskaltzaindiak, alegia—; bestela ez da egingo. Mitxelena jaunak zionez, batzuetan berdin da ezkerretik edo esku-bitik ibiltzea, baiña organismuren batek esan behar du nundik denak ibili.

Nik neri ondoen iruditzen zaidan izen zerrenda eskeintzen dut. Ortarako oni bakar bakarrik begiratu diot: zeintzuk diren errian zabalduen eta sustraituen dauden izenak. Dudako kasuetan bi itz edo iru jartzen ditut elkarren ondoan. Gero Euskaltzaindiak erabaki dezala. Gainera, onako ohar au ere egin beharra dago: autatzen diren izenak Egutegietarako ta ola direla batez ere: baiña orrek ez du esan nahi beste izenak literaturan ta abar erabili ezingo direnik. Eta egutegi bat euskalki berezi batean egiten bada, zilegi izango da, nik uste, euskalki artako izenak ipintzea.

EUSKALTZAINDIAREN ERABAKIA

Euskaltzaindiak jakin erazten du, urriko batzarrean erabaki ta azaroan onhartu zituala ofizialki, euskeraren batasunerako hilen izen hauek:

Urtarrila	enero	—	Janvier
Otsaila	febrero	—	Février
Martxoa	marzo	—	Mars
Apirila	abril	—	Avril
Maiatza	mayo	—	Mai
Ekaina	junio	—	Juin
Uztaila	julio	—	Juillet
Abuztua	agosto	—	Août
Iraila	septiembre	—	Septembre
Urria	octubre	—	Octobre
Azaroa	noviembre	—	Novembre
Abendua	diciembre	—	Decembre